
IKUSKIZUNAK

BEGOÑA DEL TESO

ZELULOIDEZKO HARAGIZ ELIKATURIKO BEHIAK

Otsailaren 18an, oro har koldar eta herabe jokatu zuen Berlineko zinemaldian Julio Medem zuzendari donostiarrare n "Vacas" filmea aurkeztu zen. Bertako jende gazteak, euskal nortasuna, egoeraz arduratua eta aditua zenak eta ez zenak txaloz eta "bravo"ka jaso zuen. Nazioarteko prentsak ere sorpesaz eta laudorioz egin zion harrera.

Lerrohauek idazten ditudanean, martxoaren 30ean alegia, "Behiak" zine-kontakizunak hilabete osoa darama Gasteiz, Iruña, Bilbo eta Donostiako aretoetan. Irakurlegoa hemengo zineari ireki zaion bide berriaz jabetu da. Zer du, bada, "Vacas" honek?

"Las seis en punta" eta "Patas en la cabeza" laburmetraia irudikorren egilearen lehen "luze"ak baditu istorioa eta irudiak. Nahikoa, beraz, filme eder bat aurrera eramateko.

"Vacas"ek badu kamara trebe, kementsu, adoretsua. Bere oinarria begietatik sartzan eta irteten diren sentsazioak dira. Filmeak ezer gutxi erakusten du baina iradokitzen duena hain da zabala, misteriotsua, irristakorra... Basoan sortzen diren irudiei Vicente Amestoy-k hain ondo darabiltzan haragi eta klorofila dario.

Gidoia mardula du eta, aldi berean, akastuna, baina zintzo diseinatua. Julio Medemek eta Michel Gaztanbidek idatzia da. Kontatzen denak —bi familien arteko gatazka bi gerraren artean zabaldurik, gorrotoa, amodio, norgehiagoka— badu indarrrik. Pertsonaiek egiazkoak dirudite. Halere, ideia mamitsuak estaltzen dituzten irudi boteretsu horiek dira "Vacas"en lorpenik handiena.

"Behiak" ez da filme biribila. Ez du zertan hala izan behar. Zenbait pasartetan erritmoak kale egiten du. Noizbehinka pertsonaiak zapuzturik sentitzen dituzu baina berdin dio, hor

bait dago, zelatan, baso eta behiena bezain zorrotza den kamararen begia. Zineak propioa, berezkoa duen lengoaiatz, hizkuntzaz baliatuz, Juliok, Michelek eta lantalde gazte eta sendoak filme konplexu bezain gardena burutu dute.

"Alas de Mariposa" (3 Goya irabazi berri dituen), "Todo por la pasta"... "Vacas". Juanma Bajo Ulloa, Enrique Urbizu... Julio Medem. Horra hor hemengo zinearen etorkizuna. Bertako diru-laguntzarik ia-ia jasotzen ez duena. Euskal media delakoak Donostiako Zinemaldian eskainitako sariari muzin egin behar izan dio, hain bait dira anker eta zuhurak baldintzak... Tamalez euskaraz egiterik ez dagoena. Medemek esanda: "Zine-industriak ez du aukerarik ematen filme bat euskaraz burutzeko, erabat subentzionatua ez bada behintzat".

Itzaropena... istorioak kontatzen dituen zinean datza. Begi-etatik harrapatzen gaituen zinean da geroa. ◻

"ACCION MUTANTE"

Penaz eta kexaz, jendeak zinea egiten darrai. Pedro Almodovar-en "El deseo" ekoiztetxearen babespean, Alex de la Iglesia-k —"Mirindas asesinas" barrabaskeria galanta zen laburmetraiaren egileak— "Acción mutante" izeneko luzemetraia errodatzeari ekin dio. "Delicatessen", erokeria hutsa den ospe handiko lan frantziarraren sortzaileak dira bertan diseinuaren arduradunak. Ekin eta jarrai, lagun! ◻

GIDOIGILEAZ NOR MINTZO?

Michel Gaztanbide da gidoigilea baina "Vacas" ikustera hurbildu direnen arteko gutxik du haren berririk. Martxoaren 22an *Egunkaria*-n zioen legez, "Zineko profesionalak gara kredituak irakurtzen ditugun bakarrak". Michel irakaslea da jaio berria den amets handi batean, Urnietako Eszenako Pedagogi Elkarteak sorturiko zine-eskolan, alegia. Bere "Los puñales de la Martinica" gidoia, Felix Rotaetaren "Chatarra" izeneko filme bilakaturik ikusi zuena, honela mintzo da: "Gidoilariak falta dira. Ez da harrizkoa gutxi ordaintzen bait dute lan honen-gatik. Industriak badu zer ikusirik horretan. Ez dute arriskatu nahi izaten."

Luis Mariás, "Todo por la pasta"ren idazlea, baikorrago azaltzen da: "Ez dut arazo handirik gure protagonismo-eza onartzeko. Zinean lan egiten dugunok badakigu filmea denon lana dela. Jendeak, berriz, zuzendari eta izarren izenei erreparatzen die. Garrantzitsuena profesioako lankideen onspena da."

Tristeena, ordea, han-hemendik entzundako leloa: "Proiektu asko dago baina ez dago konfidantzarik. Hamarretik batek baino ez bait du egiten aurrera."

Bai idatziz, bai kamaraz, badugu istorioak kontatzen dakiten zinegile-idazle eskukada polita. Ikuslegoa jabetu da horretaz. Baita munduko zinemaldiak ere. Dirudunak eta diru-laguntzak banatzen dituztenak besterik ez dira falta. □

OLIVER STONEK AUSARDIA OSOZ

Otsailaren hamalauan estreinatu zen gurean "JFK", John Fitzgerald Kennedy presidentearen hilketaz salaketa gogorra egiten duen filmea. Duela ia 30 urte gertatu zen. Dallasen. Azaroaren 22an. 22 segundu ziren nahikoa. Hiru balek hautsi zuten urrezko aro baketsua eraiki nahi izan omen zuen gizonaren burua.

"JFK" zinearen magia eta amorru biziak baliatzen da gu harrapatzeko eta pentsarazteko. Hiru ordu luze eta aberatsetan zehar, "Platoon" eta "Nacido el 4 de Julio"ren egileak (eta, jakina, bere gidoigilea den Zachary Slar-ek) datu guztiak aztertzen eta iraulkatzen dituzte era zinematografiko batez. Muntaketa benetan paregabea eta ahantzezina. Arras harrapaturik sentitzen zara.

David Crosby-k honelaxe abesten zuen diska batean: "I wonder who they are the men who really run this land. What are their names?" Oliver Stone-ren lana buruan, dardaraz hasten zaizu gorputza esaldi horiek entzutean: "Herrialde hau nork gobernatzen duen galdetzen diot neure buruari. Nortzuk? Zeintzuk? Zergatik?" Erantzuna filmean dago: orain Washingtonen bertan daudenak orduko hiltzaileen oinordekoak dira. Salaketa hori itzalezko zeluloidez bildurik agertzen da. Egia

eta fikzioa, aspaldiko dokumentuak eta gaur egungo fotogramak, orogainezko molde eta bide gisa erabiliz.

"JFK", herriak erregeak nola hiltzen dituzten jakin behar bait du. □

BERLINETIK TELEGRAMA BAT

Berlinale, Berlingo zinemaldiak koldar joko du oraingoan. Stop. Ustekaberik gabeko programazioa. Stop. Aspaldiko maisuek, hala nola Woody Allen-ek, Eric Rohmer-ek eta Scorsese-ek, espero genuena eman ziguten. Stop. Batzuek, espero genuena baino pittin bat gehixeago. Besteek, ordea, gutxiago. Stop. Zeluloidean idatziak ez diren arauak hankaz gora jarri dituen bakarra David Cronenbergizan da. Stop. Bumoughsen "Naked lunch", "Jatordu biluzia"n eginiko egokipen-lanak hortzak bete eta nondik heldu ez zutela utzi zituen kritikari guztiak. Stop. Orain arte izenik ere ez zuten zenbait herrialdek bere izana eta bandera erakutsi du zine-merkatuan: Latvia, Krakovia, Armenia, Serbia, Uzbekistan, Kazakhastan. Stop. Ohar pare bat: adi egon Hong Kong eta Taiwanetik datorrigun zineaz. Stop. Freskua, arina eta segaila bait da. Stop. Finlandiaz jakin behar duzun zerbait: Kaurismaki abizenaren garrantzia. Bere "La vie de Bohème"k zeluloidezkoa du bihotza. Stop beti gazte eta bizi den hiri honetatik. □

OSPAKIZUNIK GABEKO EGUN HANDIA

Martxoaren 27an izan zen Nazioarteko Antzerki Eguna. Iaz, egoera larria bazen ere, teatre roek, Donostian, txistez eta esaldi zorrtzez blai zegoen festa handia burutu zuten. Aurten bestelakorik suertatu da. Ospatzeko deus ez zegoenez, errebindikazio-egun bihurtu zen 27a. Batzuek "minutu bateko isilunea" eskatu zuten... "Euskadin antzerkia hilzorian" bait dago.

Ez bedi hala, arren. Kate ekonomiko zailenak hausten badira ere, amore ematea ikaragarria litzateke. Antzerkiko jendeak arauak eta araugileek baino bizitza arriskutsuagoa, askeagoa eta luzeagoa du. Seguru borrokan jarraituko duela. Nola ez Gipuzkoako gazteak, Foru Aldundiak bultzaturik, antzokietara gogo onez joaten hasiak badira? Nola ez Errenteriako "Trapu

zaharra"koak Sevillako Expon arituko badira hilabete osoz? Nolatan etsi kafe teatroko ganberro alenak diren Louvier's, Parisen "La Zaranda" eta "Teatro del Norte" egundoko taldeekin batera dabiltzanak?

Zaila, bai horixe, bertako zenbait aretotan sartzea. Euskal taldeek "La fortaleza" deitzen diote Bilboko Arriagari. Donostiako Victoria Eugeniak eta Parte Zaharreko Antzoki Zaharrak ere kostata eta erreguka, gauean behin edo bitan irekitzen dituzte beren ateak. Nor da galtzailea kontu zahar honetan? Denok. Garailea, ostera, nor? Bada, jarrera eta jokabide leialagoak dituzten beste herriak.

Orain, teatroa egin eta ikusi nahi duenak Barakaldora jo behar du (hango programazioa harrigarria baino gehiago, mirari hutsa da). Getxotik ere pasatzen dira "komikoak".

Gipuzkoan, berriz, Tolosan izaten dira estreinaldiak. "Taun taun" txotxongilo-talde finak Bergaran egiten ditu bereak. Errenteriako lantegi batean, antzerkiak kutsatua den Niessen hartan ikusgai ohi da Donostia batentzako *ausartegizat*, *aurreratuegizat* jotzen dutena.

Badira teatro-puntu "beroak" Euskal Herrian. Ez, martxoaren 27an ez zegoen ezer ospatzekorik ("ezer gutxi zegoen" esango nuke nik) baina ez gaitezen hasi, arren, hiletetarako deia zabaltzen. □

SON GOKU ETA AMURIZA ZORTZIKO TXIKIAN

Xabier Amurizak euskaraturik entzuten ditugu guk "Dragoibola" marrazki bizidunak, aipu handikoak baina soinu eta ospe txarrekoak.

Hurrek eta gaztetxoek, gustokoak izan baino, 625 lerroko altaretan dituzte jarriak Son Goku eta Son Gohan aita-semesterari japoniarrak.

Gurasoak, aldiz, erabat kezkatuak dabilta. Batzuk indarkeriaz blai, gainezka dagoela diote. Fotogramaz fotograma hilketa bat edo beste izaten da eta bizirik irauteko aholkuak ezin garbiagoak izan: "Son Gohan-ek ez du edozein bizitza-forma errespetatzen. Bakarrik errespetu hori merezia dutenak baizik"... Gaitzerdi.

Horiek lasaitzeko zerbait esan genezake. Bai, pantaila gorpuz estaltzen da (albistegietan ez al da gauza bera gertatzen?) baina trukez, momentuero, bola magikoak —"Dragoi-bola" horiek, hain zuzen ere— ondo igurtziz gero, bai onak, bai gaiztoak, birpiztu egiten dira... Baretasunik aurkituko ez dutenak... sexuaz arduratzen direnak. Egia da.

Hasieran, Akira Toriyama-ren pertsonaiak aspaldiko Heidi, Pedro, Niebla eta Aitonaren oinordeko klonikoak zirela ikusirik, denek aingeruen sexua izango zutela uste zuten. Inozo alenak... "Dragoi-bola"ko marrazkiek lasai asko bizi dute euren sexualitatea jentilaje erraldoi, mamu ikaragarrien artean apokalipsi termonuklear berri baten zain dauden bitartean.

Gurasoak kezkatuak, seme-alabak kromoak kolekzionatzen eta zinezaleok kontentu asko. Son Goku eta Son Gohan-en sortzaileak zinezaleak izugarri daki eta pantaila keinuz tindatzen du. Spielberg dela, hondamendi nuklearrak sortua zen Godzilla mamua dela, Superman eta Tex Avery maisuaren marrazki basak direla... Denak ezagutzen ditu. Baita Kung Fu filmerik merkeenak ere. Zine-areto ilunetan bereganatu du eskoletan ematen ez den jakinduria hori eta nahi adina eta gura duen modura erabiltzen du. Kamikaze hutsa da Akira eta berak margotu duen On eta Gaitzaren arteko guduan esku hartzera gonbidatzen gaitu harro. "Dragoi-bola" ez da telesail osasuntsua. Ezta osasungarria ere. Eroa da, arriskutsua, baina erritmo ikaragarria du eta ustekabeaz zaramatza inolako baimenik eskatu gabe.

Beranduegi da kezkatzeko, guraso maiteok. Zuen seme-alabak kutsaturik daude erremediorik gabe. Ez dute salbaziorik. Halere, zaudete trankil. Hobe euskaraz ematen den "Dragoi-bola"zale amorratua izan José Luis Moreno ren "Entre amigos"ena baino. Eta ez esan horretarako arriskurik ez denik. Ba al zenekiten maiatza arte ez dagoela lekurik Morenoren programa zuzenean ikusi ahal izateko? Pase guztiak erreserbatu daude!!! Jainko maitea! Eta hori hemen gertatzen da, "la teuve de aquí"n. Eta jakina... bertakoak dira txokoa erreserbatzen dutenak... Banzai! ☐